

DOI

UDK 811.512.161'36

Izvorni naučni rad

Primljeno 20. 04. 2022.

Prof. dr. sc. Edina Solak

Filozofski fakultet Univerziteta u Zenici
edina.solak@unze.ba

Doc. dr. sc. Mirza Bašić

Filozofski fakultet Univerziteta u Zenici
mirza.basic@unze.ba

Selma Čusto, MA

Turski kulturni centar "Yunus Emre" u Mostaru
selmacusto@hotmail.com

O GRAMATIČKOJ STRUKTURI IMENSKIH SOMATSKIH FRAZEMA U SAVREMENOME TURSKOM JEZIKU¹

Sažetak

Ispravno spoznavanje i razumijevanje gramatičke strukture frazemâ predstavlja kompleksno pitanje koje se nameće nenativnim govornicima turskoga jezika koji se bave proučavanjem gramatičke strukture savremenoga turskog jezika. Cilj rada jeste analizirati gramatičku strukturu imenskih somatskih frazema u savremenome turskom jeziku. Analiza se zasniva na konkretnim (kon)tekstualnim primjerima iz književnih tekstova koji su napisani na turskome jeziku. Analiza se bavi i značenjski bliskim sintaksičkim konstrukcijama u

¹ Ovaj rad predstavlja izmijenjeni i dopunjeni oblik jednoga poglavlja magistarskoga rada *Nepredvidiva frazeologija: frazemi sa somatskom sastavnicom u turskome jeziku*, koji je kandidatkinja Selma Čusto odbranila na Fakultetu humanističkih nauka Univerziteta "Džemal Bijedić" u Mostaru 11. 2. 2022. godine pred komisijom koju su činili: prof. dr. Edim Šator, doc. dr. Mehmet Emre Çelik i mentorica prof. dr. Edina Solak. Jedno poglavlje navedenoga magistarskog rada bavi se analizom imenskih somatskih frazema, a ovaj rad predstavlja izmijenjenu, korigiranu i dopunjenu verziju toga poglavlja.

bosanskome jeziku. Jedna takva analiza trebala bi doprinijeti boljem i lakšem spoznavanju i razumijevanju gramatičke strukture turskoga jezika. Pored toga, rezultati dobijeni u analizi trebaju dati doprinos frazeološkim istraživanjima i kontrastivnoj analizi turskoga i bosanskoga jezika.

Ključne riječi: turski jezik, bosanski jezik, gramatička struktura, frazemi, imenski somatski frazemi

Uvod

Imenski frazemi jesu frazemi koji se sastoje od dvije komponente, i to upravne i sekundarne komponente. U okviru imenskih frazema imenske riječi obavljaju funkciju i upravne i sekundarne komponente (v. Šiljak-Jesenković, 2003: 152). Imenski somatski frazemi jesu frazemi u kojima funkciju barem jedne komponente preuzima leksema kojom se označava dio ljudskoga tijela. U ovome se radu analiziraju gramatičke osobitosti imenskih somatskih frazema u savremenome turskom jeziku. Analiza se zasniva na konkretnim (kon)tekstualnim primjerima koji se preuzimaju iz književnih tekstova koji su napisani na turskome jeziku. U radu se analiziraju i sintaksičke konstrukcije koje su u okviru gramatičke strukture bosanskoga jezika značenjski bliske analiziranim turskim imenskim somatskim frazemima. U teorijskome i metodološkome smislu analiza se temelji na postavkama i tvrdnjama zabilježenim u studiji Amine Šiljak-Jesenković pod naslovom *Nad turskim i bosanskim frazikonom: semantički, sintaktički, lingvostilistički i sociolingvistički aspekt*. Navedena studija objavljena je u izdanju Orijentalnoga instituta Univerziteta u Sarajevu 2003. godine, dok je dopunjeno izdanje objavljeno 2020. godine. U studiji se analiziraju semantičke, sintaksičke, lingvostilističke i sociolingvističke karakteristike turskih frazema, koji se, također, kontrastiraju sa značenjski bliskim frazemima u bosanskome jeziku. U poglavlju studije naslovljenome *Sintagmatska struktura frazeoloških jedinica turskog i bosanskog jezika i njihova sintaktička funkcija* analiziraju se gramatičke osobitosti turskih i bosanskih frazema. Jedan dio navedenoga poglavlja posvećen je analizi gramatičkih osobitosti imenskih frazema u turskome i bosanskome jeziku (v. Šiljak-Jesenković, 2003: 152–180). Na temelju tvrdnji iznesenih u studiji

Šiljak-Jesenković, u našem se radu analiziraju konkretni (kon)tekstualni primjeri u kojima se upotrebljavaju imenski somatski frazemi. Cilj rada nije evidentirati i popisati sve imenske somatske frazeme u turskome jeziku, jer bi takva analiza bila znatno opširnija i kompleksnija. Analizom gramatičkih osobitosti turskih imenskih somatskih frazema nastoji se ukazati na činjenicu u kojim se sintaksičkim konstrukcijama realiziraju navedeni frazemi. Zapravo, nastoji se ukazati na činjenicu na koji se način imenski somatski frazemi mogu klasificirati prema svojoj gramatičkoj strukturi.

Svi pojmovi koji se navode u ovome radu, a koji imaju rodni značaj i rodno obilježje, obuhvataju na jednak način i ženski i muški rod bez obzira na to da li se navode u ženskome ili muškome rodu. Autori rada potpisuju sve prijevode na bosanski jezik.

Imenski somatski frazemi u formi genitivne veze

U gramatičkoj strukturi turskoga jezika genitivna veza jeste imenička sintagma koja se sastoji od dvije komponente. Prvu komponentu čini atributski član genitivne veze, dok je druga komponenta upravni član. U genitivnoj vezi funkciju i atributskoga i upravnoga člana imaju imenice ili pak zamjenice koje upućuju na imenice (v. Demir, 2007: 35–37). Imenski somatski frazemi mogu biti u formi genitivne veze.

(1) *Anasının gözü* Eşref Bey'in 'Sağ olun Paşam' gürlemesindeki ince alayı o da duyuyordu içinde. (Türkali, 1999: 236) / I on je osjećao blagu podrugljivost u galami *lukavoga* gospodina Eşrefa koji je povikao: “Hvala Vam, paša!”

(2) Ben sana hep söylerim, sen *benim gözümün nurusun* diye. (Örgen, 2018: 54) / Stalno ti to ponavljam, *ti si svjetlost u mojim očima*.

(3) - Necip'i almayacak mıyız?

- Hayır, bir de o *ayak bağı olmasın*.

- Ha ben *ayak bağıyım*.

- Kes sesini de yürü. (Yılmaz, 2021: 60) /

- Zar nećemo povesti Nedžiba?

- Nećemo, *da nam ne bude teret*.

- Ah, *ja sam vam teret*.

- Začepi i pruži korak.

U primjerima (1) i (2) somatski frazemi *anasının gözü* [*lukav, mudar, snalažljiv* (*dosl. oko / oči njegove / svoje majke*)] i *gözünün nuru* [*radost / svjetlost očiju, srce u nedrima* (*dosl. svjetlost njegovog / njegovih oka / očiju*)] jesu u formi prve genitivne veze. U gramatičkoj strukturi turskoga jezika prva genitivna veza jeste imenička sintagma kojom se izražava kategorijalna prisvojnost ili pripadnost. Atributski član prve genitivne veze ima na sebi padežni nastavak za genitiv, dok se na upravni član dodaje prisvojni sufiks za treće lice jednine (v. Benzer, 2012: 1053). U primjerima (1) i (2) primjećuje se da somatska sastavnica može biti u funkciji atributskoga ili pak upravnoga člana prve genitivne veze. U primjeru (1) somatska sastavnica *göz* (*oko*) ima funkciju upravnoga člana prve genitivne veze, dok je atributski član leksema *ana* (*majka*), koja prima odgovarajući prisvojni sufiks i padežni nastavak za genitiv. U primjeru (2) somatska komponenta *göz* (*oko*) preuzima funkciju atributskoga člana prve genitivne veze, dok je upravni član leksema *nur* (*svjetlost*).

U primjeru (3) somatski frazem *ayak bağı* [*prepreka, teret* (*dosl. čvor nogu*)] jeste u drugoj genitivnoj vezi. U gramatičkoj strukturi turskoga jezika druga genitivna veza predstavlja imeničku sintagmu kojom se izražava opće svojstvo i kategorija. Atributski član druge genitivne veze jeste u apsolutnome padežu, a na upravni se član dodaje prisvojni sufiks za treće lice jednine (v. Karahan, 2005: 44–45). U primjeru (3) uočava se da somatska sastavnica *ayak* (*noga / stopalo*) ima funkciju atributskoga člana druge genitivne veze, dok funkciju upravnoga člana obavlja leksema *bağ* (*čvor*).

Imenski somatski frazemi u formi atributske sintagme

U gramatičkoj strukturi turskoga jezika atributske sintagme jesu sintaksičke konstrukcije koje se sastoje od dvije komponente. Jednu komponentu čini upravni član, odnosno leksičko jezgro, koje može činiti imenska riječ ili sintagma, dok je druga komponenta atributski član, koji čini pridjev ili atributska skupina. U atributskoj sintagmi atributska komponenta opisuje leksičko jezgro po nekome svojstvu ili osobini (v. Doğan, 2012: 31–36).

(4) “Tamam, dede söz veriyoruz.“ diye *bir ağızdan* söylediler. (Er, 2018: 29) / “Dobro, dedo, obećavamo“, povikaše *uglas*.

(5) Dünkü karşılaşmada *yarım ağız* selam verdi nihayet. (Celep, 2012: 424) / Napokon je *nevoljko* pozdravio prilikom jučerašnjeg susreta.

U primjerima (4) i (5) može se vidjeti da imenski somatski frazemi *bir ağızdan* [*uglas* (*dosl. iz jednih usta*)] i *yarım ağız* [*nevoljko pričati* (*dosl. pola usta*)] jesu, prema svojoj gramatičkoj strukturi, atributske sintagme. U frazemu *bir ağızdan* [*uglas* (*dosl. iz jednih usta*)] somatska sastavnica *ağız* (*usta*) ima funkciju upravnoga člana atributske sintagme, dok neodređena zamjenica *bir* (*jedan, neki*) preuzima funkciju atributske komponente. U frazemu *yarım ağız* [*nevoljko pričati* (*dosl. pola usta*)] somatska sastavnica *ağız* (*usta*) obavlja funkciju upravnoga člana atributske sintagme, a leksema *yarım* (*polovina, pola*) jeste atributska komponenta.

Imenski somatski frazemi u formi postpozicijske skupine

Postpozicije predstavljaju “zatvorenu (tj. brojčano ograničenu) klasu riječi koje, udružene s imenskim riječima, služe za izražavanje različitih odnosa između imenskih oblika i drugih riječi u rečenici. Postpozicije su i dobile ime po tome što dolaze iza riječi kojom upravljaju, određujući njezinu funkciju u rečenici i njezin odnos prema drugom dijelu rečenice“ (Čaušević, 1996: 406). Dakle, turske postpozicije značenjski su bliske bosanskim prijedlozima, s tim što se smještaju u postpoziciji u odnosu na leksičko jezgro kojim upravljaju. U turskome jeziku postoje i “frazološke jedinice sastavljene iz jedne autosemantične i jedne sinsemantične riječi, te jedinice koje sadrže jednu punoznačnicu i jedan pomoćni glagol. U ovu skupinu spadaju, istina, rijetki primjeri bosanskih prepozicijskih i turskih postpozicijskih i kvazipostpozicijskih sintagmi (*pred / pod nosom, pred očima, na (čije) oči, u oči, u lice, pred / pod nos, za dlaku, po glavi – gözü / burnu önünde / önüne*)“ (Šiljak-Jesenković, 2003: 149). I somatski frazemi mogu biti u formi postpozicijskih sintagmi. U takvim postpozicijskim skupinama leksema kojom se označava dio ljudskog tijela ulazi u sastav leksičkoga jezgra, odnosno imenske dopune koja stoji uz odgovarajuću postpoziciju.

- (6) *El kadar* bir araba, hepimizi nasıl taşıyacak? [<https://www.dersimiz.com/deyimler-sozlugu/el-kadar-deyimi-2631>] (stranica posjećena 25. 1. 2022.) / Kako ćemo svi sjesti u *ovako mali* automobil?
- (7) Köylülerin her birinin ağzından, ağza alınmayacak ağır suçlamalar, hakaretler ve iftiralar çıkıyordu. Düşünün ya, ben *bacak kadar* çocuk iken. (Sönmez, 2021: 141) / Svi mještani upućivali su mi nevjerovatno teške optužbe, uvrede i klevete. Zamislite to, i sve to dok sam ja bila *jako mala* djevojčica.
- (8) Kâmil Bey, ilk bakışta, *avuç içi kadar* küçük, *avuç içi kadar* çıplak, inadına sapsarı bir avlu gördü. (Tahir, 2005: 118) / Na prvi pogled gospodin Kamil ugledao je *izrazito malo*, goletno i nekako prkosno i tvrdoglavo požutjelo dvorište.
- (9) *Dili pabuç kadar*, ne düşünüyorsan, hangi sorun hakkında ne fikri varsa söyler. (Arslanoğlu, 2006: 96) / *Dugog je jezika*, šta god da misli i kakvo god da ima mišljenje o nekom problemu, on to odmah kaže.

U primjerima (6), (7), (8) i (9) može se primijetiti da su somatski frazemi *el kadar* [*izrazito mali, jako sitan* (dosl. velik koliko ruka / šaka)], *bacak kadar* [*mnogo sitan, jako mali, izrazito malih dimenzija* (dosl. velik koliko noga)], *avuç içi kadar* [*sićušan, malih dimenzija* (dosl. velik koliko unutrašnjost dlana)] i *dili pabuç kadar* [*dugog jezika* (njegov je jezik velik koliko cipela / papuča)] u formi postpozicijskih skupina u okviru kojih postpozicija *kadar* ima funkciju postpozicijskoga člana. Postpozicija *kadar* uvrštava se u skupinu postpozicija koje zahtijevaju dopunu u apsolutnome padežu imenica i genitivu zamjenica. Kada se govori o značenjskoj strukturi navedene postpozicije, ona označava odnos poređenja prema kvantitetu i značenjski je bliska bosanskome prijedlogu *koliko* (v. Ediskun, 1999: 293–294). Frazem *el kadar* [*izrazito mali, jako sitan* (dosl. velik koliko ruka / šaka)] jeste postpozicijska konstrukcija u okviru koje postpozicija *kadar* ima funkciju postpozicijskoga člana, dok leksema *el* (*ruka / šaka*) preuzima funkciju leksičkoga jezgra, odnosno imenske dopune koja se navodi u apsolutnome padežu. Frazem *bacak kadar* [*mnogo sitan, jako mali, izrazito malih dimenzija* (dosl. velik koliko noga)] jeste postpozicijska sintagma u okviru koje postpozicija *kadar* ima funkciju postpozicijskoga člana, dok je leksema *bacak* (*noga*)

imenska dopuna koja se navodi u apsolutnome padežu. I frazem *avuç içi kadar* [*sićušan, malih dimenzija (dosl. velik koliko unutrašnjost dlana)*] predstavlja postpozicijsku skupinu u okviru koje postpozicija *kadar* preuzima funkciju postpozicijskoga člana, dok je leksičko jezgro druga genitivna veza *avuç içi* (*unutrašnjost dlana*), u kojoj leksema *avuç* (*dlan*) obavlja funkciju atributskoga člana. Frazem *dili pabuç kadar* [*dugog jezika (njegov je jezik velik koliko cipela / papuča)*] jeste u formi rečenice u kojoj postpozicijska skupina *pabuç kadar* (*velik koliko cipela / papuča*) obavlja funkciju predikatske sintagme, dok funkciju subjekta ima leksema *dil* (*jezik*), koja prima odgovarajući prisvojni sufiks. Kada se govori o značenjski bliskim sintaksičkim konstrukcijama u bosanskome jeziku, somatski frazem *dugog jezika* značenjski je blizak turskome somatskom frazemu *dili pabuç kadar*.

(10) *Boğazına kadar borç içinde birlikte çıkıp Londra'ya göçtüler.* (Baykurt, 1998: 281) / Zajedno su pobjegli u dugovima *do guše* i preselili su se u London.

(11) *Hepimiz, gırtlığımızı kadar soruna batmışız.* (Açıkgöz, 2019: 7) / Svi smo se uvalili u probleme *do guše*.

Imenski somatski frazemi navedeni u primjerima (10) i (11) jesu, također, u formi postpozicijskih skupina u kojima postpozicija *kadar* ima funkciju postpozicijskoga člana. Međutim, u frazemima navedenima u primjerima (6), (7), (8) i (9) leksičko jezgro navodi se u apsolutnome padežu, dok se u frazemima koji su navedeni u primjerima (10) i (11) padežni nastavak za dativ dodaje na leksičko jezgro, odnosno imensku dopunu. Naime, postpozicija *kadar* može zahtijevati dopunu u dativu. U takvim primjerima postpozicija *kadar* označava odnos prostora ili pak odnos vremena i značenjski je bliska bosanskome prijedlogu *do* (v. Ediskun, 1999: 291). U frazemima *boğazına kadar* [*do grla, do guše (dosl. do njegovog grla / guše)*] i *gırtlığımızı kadar* [*do grla, do guše (dosl. do njegovog grkljanja / guše)*] postpozicija *kadar* obavlja funkciju postpozicijskoga člana, dok funkciju imenske dopune ima leksema *boğaz* (*grlo, guša*), odnosno leksema *gırtlak* (*grkljan, grlo, guša*), na koju se dodaje odgovarajući prisvojni sufiks i padežni nastavak za dativ. Uočava se da se u frazemima *boğazına kadar* [*do grla, do guše (dosl. do njegovog grla / guše)*] i *gırtlığımızı kadar* [*do grla, do guše (dosl. do njegovog grkljanja / guše)*] nastavak za dativ dodaje na leksičko jezgro jer je riječ o sintagmama u kojima

postpozicija *kadar* označava odnos prostora i zahtijeva dopunu u dativu. Bosanski frazemi *do grla* i *do guše* značenjski su bliski turskim somatskim frazemima *boğazına kadar* i *gırtlığına kadar*.

Imenski somatski frazemi u formi kvazipostpozicijske skupine

Kvazipostpozicije predstavljaju nepravne postpozicije koje su, prema svojoj gramatičkoj strukturi, imenice kojima se najčešće označavaju prostorni i vremenski odnosi. Zapravo, kvazipostpozicijske skupine jesu genitivne veze u kojima kvazipostpozicija ima funkciju upravnoga člana, dok funkciju atributskoga člana preuzima imenska dopuna za koju se naznačava prostorni ili vremenski odnos prema drugome dijelu rečenice. Određenost, odnosno neodređenost imenske dopune čiji se odnos označava prema drugome dijelu rečenice, te činjenica da li se označavaju konkretni ili apstraktni odnosi, jesu kriteriji prema kojima se određuje da li će kvazipostpozicijska skupina biti u formi prve ili pak druge genitivne veze (v. Čaušević, 1996: 414–419). Turski somatski frazemi mogu biti u formi kvazipostpozicijske konstrukcije.

(12) Bunların mahalleri de hemen *burnunuzun dibinde* abi. (Mert, 2008: 40) / I njihove su vam ulice, brate, odmah tu *pod nosom*.

(13) Aranan bir sözcüğün *dilimizin ucunda* gezinip durması gibi, bu görüntü zihnimin ucunda gezinip dolanıyor. (Asal, 2012: 171) / Taj mi se prizor vrta po glavi kao kad nam je *na vrh jezika* riječ koju tražimo.

(14) Kısa bir selamlaşma ve *ayak üstü* sohbetten sonra oturdular. (Güler, 2016: 156) / Sjeli su nakon što su se kratko pozdravili i razmijenili nekoliko riječi *s nogu*.

(15) *El altından* sattı ya benim her yerde gözüm kulağım odluğunu bilmiyordu. (Karayel, 2011: 63) / Prodao ih je *ispod ruke*, a nije znao da ja imam doušnike na svakom koraku.

U primjerima (12) i (13) bilježi se upotreba imenskih somatskih frazema *burnunuzun dibinde* [*pred nosom*, *pod nosom* (*dosl. u prostoru na dnu njegovog nosa*)] i *dilinin ucunda* [*na vrh jezika* (*dosl. u prostoru na vrhu njegovog jezika*)], koji su, prema svojoj gramatičkoj strukturi, kvazipostpozicijske konstrukcije koje

su u formi prve genitivne veze. U frazemu *burnunun dibinde* [*pred nosom, pod nosom* (*dosl. u prostoru na dnu njegovog nosa*)] funkciju upravnoga člana prve genitivne veze ima kvazipostpozicija *dip* (*dno, donji dio*), na koju se dodaje padežni nastavak za lokativ, dok je atributski član leksema *burun* (*nos*), koja prima odgovarajući prisvojni sufiks i padežni sufiks za genitiv. U frazemu *dilinin ucunda* [*na vrh jezika* (*dosl. u prostoru na vrhu njegovog jezika*)] funkciju upravnoga člana prve genitivne veze obavlja kvazipostpozicija *uç* (*vrh, šiljak*), na koju se, također, dodaje padežni sufiks za lokativ, dok funkciju atributskoga člana preuzima leksema *dil* (*jezik*), koja prima odgovarajući prisvojni sufiks i padežni nastavak za genitiv.

U primjerima (14) i (15) evidentira se upotreba imenskih somatskih frazema *ayak üstü* [*s nogu* (*dosl. prostor iznad noge*)] i *el altından* [*ispod ruke* (*dosl. iz prostora ispod ruke*)], koji su, prema svojoj gramatičkoj strukturi, kvazipostpozicijske konstrukcije koje su u formi druge genitivne veze. U frazemu *ayak üstü* [*s nogu* (*dosl. prostor iznad noge*)] funkciju atributskoga člana druge genitivne veze ima leksema *ayak* (*noga / stopalo*), dok funkciju upravnoga člana preuzima kvazipostpozicija *üst* (*gornji dio*), koja je u apsolutnome padežu. U frazemu *el altından* [*ispod ruke* (*dosl. iz prostora ispod ruke*)] funkciju atributskoga člana druge genitivne veze obavlja leksema *el* (*ruka / šaka*), dok funkciju upravnoga člana ima kvazipostpozicija *alt* (*donji dio*), na koju se dodaje padežni nastavak za ablativ.

Kada su u pitanju značenjski bliske sintaksičke konstrukcije u bosanskome jeziku, primjećuje se da su bosanski somatski frazemi *pod nosom, na vrh jezika, s nogu* i *ispod ruke* značenjski bliski turskim frazemima *burnunun dibinde, dilinin ucunda, ayak üstü* i *el altından*.

Imenski somatski frazemi u formi reduplicirane skupine

Reduplicirane skupine predstavljaju sintaksičke konstrukcije u kojima se redupliciranjem modificira i intenzivira stupanj svojstva lekseme. U redupliciranim skupinama mogu se reduplicirati identične lekseme, ali i značenjski bliske lekseme te lekseme koje imaju antonimno značenje (v. Ağakay, 1953: 189–

191; Ağakay, 1954: 268–271; Hirik, 2018: 43–45). Imenski somatski frazemi mogu biti i u formi reduplicirane skupine.

(16) Garson bizi kadınlarla *baş başa* bıraktı. (Cem, 2013: 90) / Konobar nas je ostavio *nasamo* sa ženama.

(17) Bunun için *el ele* vermemiz gerek. (Koç, 2019: 44) / Zato se trebamo držati *ruku pod ruku*.

(18) İşı anladım: Bir mektup *elden ele* dolaşiyor, okuyan kahkahalar atıp gülüyor, sonra başkasına veriyordu. Evet, üzülererek anladığım şuydu: *Elden ele* dolaşan, Margaret'in bizim psikopata yazdığı aşk mektubuydu. (Arslanoğlu, 2005: 282) / Shvatio sam šta se dešava. Neko je pismo šetalo *iz ruke u ruku*. Onaj ko bi ga pročitao grohotom bi se smijao te bi ga prosljedio drugome. Da, ispunjen tugom shvatio sam sljedeće: Pismo koje je šetalo *iz ruke u ruku* bilo je ljubavno pismo koje je Margaret napisala našem psihopati.

(19) Birinci dünya savaşında *omuz omuza* savaşmamış mıydık? (Akkaya, 2015: 11) / Zar nismo ratovali *rame uz rame* u Prvom svjetskom ratu?

U primjerima (16), (17), (18) i (19) navode se imenski somatski frazemi *baş başa* [*nasamo* (dosl. glava glavi)], *el ele* [*zajednički, ruku pod ruku* (dosl. ruka ruci)], *elden ele* [*iz ruke u ruku* (dosl. iz ruke / šake u ruku / šaku)] i *omuz omuza* [*rame uz rame* (*rame ramenu*)], koji su, prema svojoj gramatičkoj strukturi, u formi reduplicirane skupine. U frazemu *baş başa* [*nasamo* (dosl. glava glavi)] reduplicira se leksema *baş* (*glava*), u frazemima *el ele* [*zajednički, ruku pod ruku* (dosl. ruka ruci)] i *elden ele* [*iz ruke u ruku* (dosl. iz ruke / šake u ruku / šaku)] leksema *el* (*ruka / šaka*), dok se u frazemu *omuz omuza* [*rame uz rame* (*rame ramenu*)] reduplicira leksema *omuz* (*rame*). Uočava se da su bosanski somatski frazemi *ruku pod ruku*, *iz ruke u ruku* i *rame uz rame* značenjski bliski frazemima *el ele*, *elden ele* i *omuz omuza*.

Zaključak

U radu su analizirane gramatičke osobitosti imenskih somatskih frazema u savremenome turskom jeziku. Analiza konkretnih (kon)tekstualnih primjera ukazala je na činjenicu da se u gramatičkoj strukturi turskoga jezika imenski somatski frazemi mogu klasificirati u pet skupina. U prvu se skupinu uvrštavaju

somatski frazemi u formi genitivne veze. Analiza je pokazala da somatski frazemi mogu biti u formi prve [v. (1) i (2)] i druge [v. (3)] genitivne veze te da somatska komponenta može obavljati funkciju atributskoga [v. (2) i (3)] ili pak upravnoga člana genitivne veze [v. (1)]. U drugu skupinu imenskih somatskih frazema svrstavaju se frazemi u formi atributske sintagme. U analizi se vidjelo da se somatska sastavnica pojavljuje u funkciji upravnoga člana imenskih frazema u formi atributske sintagme [v. (4) i (5)]. Treću skupinu imenskih somatskih frazema čine frazemi u formi postpozicijske skupine. U analizi konkretnih primjera moglo se primijetiti da somatska komponenta može samostalno činiti leksičko jezgro, odnosno imensku dopunu postpozicijske skupine koja, zapravo, predstavlja imenski somatski frazem [v. (6), (7), (10) i (11)]. S druge strane, somatska komponenta može ulaziti u sastav sintagme koja čini leksičko jezgro, odnosno imensku dopunu postpozicijske skupine koja predstavlja imenski somatski frazem [v. (8)]. U četvrtu skupinu imenskih somatskih frazema uvrstavaju se frazemi u formi kvazipostpozicijske skupine. U okviru takvih frazema somatska sastavnica ima funkciju atributskoga člana [v. (12), (13), (14) i (15)]. U petu skupinu imenskih somatskih frazema svrstavaju se frazemi u formi reduplicirane skupine. U takvim se frazemima redupliciraju lekseme kojima se označavaju dijelovi ljudskoga tijela [v. (16), (17), (18) i (19)].

Rezultati dobijeni u ovoj analizi trebali bi doprinijeti boljem spoznavanju i razumijevanju gramatičke strukture turskih somatskih frazema, pogotovo kada je u pitanju klasifikacija imenskih somatskih frazema prema njihovim gramatičkim osobitostima. Pored toga, rezultati dobijeni u analizi mogu poslužiti kao dobar temelj i dobro polazište za daljnja istraživanja frazeološke građe turskoga i bosanskoga jezika.

Izvori i literatura

- Açıkgöz, Zişan-Cengiz (2019). *Dünyayı Din/lendirelim*. İstanbul: Ares Yayınları.
- Ağakay, Mehmet Ali (1953). İkizlemeler Üzerine I. *Türk Dili*, II/16, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 189–191.
- Ağakay, Mehmet Ali (1954). İkizlemeler Üzerine II. *Türk Dili*, II/17, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 268–271.

- Akkaya, Yusuf (2015). *Gurbet Değirmeni*. İstanbul: Mola Kitap Yayınları.
- Arslanoğlu, Kaan (2005). *Yoldaki İşaretler*. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Arslanoğlu, Kaan (2006). *Kuş Bakışı*. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Asal, Raşel Rakella (2012). *Cecile*. İstanbul: Kafekültür Yayıncılık.
- Baykurt, Fakir (1998). *Özyaşam: Sıladan Uzakta*. İstanbul: Papirüs Yayınları.
- Benzer, Ahmet (2012). Belirtili Ad Tamlamasında İyelik ve İlgî Eki Yanılgısı. *Turkish Studies*, 7/4, 1051–1061.
- Celep, Ömer (2012). *Dillerden Düşmeyen Deyimler ve Öyküleri*. İstanbul: Akis Kitap Yayınları.
- Cem, Ser (2013). *Umut'un Gölgesinde*. İstanbul: Cinius Yayınları.
- Čaušević, Ekrem (1996). *Gramatika suvremenoga turskog jezika*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Demir, Celâl (2007). Türkiye Türkçesi Gramerlerinde İsim Tamlaması Sorunu ve Bir Tasnif Denemesi. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 7/1, İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları, 27–54.
- Doğan, Enfel (2012). *Türkçe Cümle Bilgisi–I*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Ediskun, Haydar (1999). *Türk Dilbilgisi*. 6. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Er, İbrahim Halil (2018). *Öykülerle Osmanlı Padişahları–I*. İstanbul: Mevsimler Kitap Yayıncılık.
- Güler, Yavuz (2016). *Gidesim Var*. İstanbul: Goa Basım Yayın.
- Hirik, Erkan (2018). Türkçede Tekrarlı Yapı Sınıfları. *Türkiyat Mecmuası*, 28/2, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, 37–65.
- Karahan, Leylâ (2005). *Türkçede Söz Dizimi*. 9. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karayel, Perihan (2011). *Gegepos*. İstanbul: Cinius Yayınları.
- Koç, Büşra Tuğba (2019). *Küçük Anne*. İstanbul: Ahir Zaman Yayınları.
- Mert, Ali (2008). *Kumdan Kitap*. İstanbul: Yordam Kitap Yayınları.
- Örgen, Mehmet (2018). *Güneş Doğacak, Babam Çıkacak*. İstanbul: Alibi Yayıncılık.

- Sönmez, Nurgül (2021). *Yasem'in İntikamı: Binlerce Yasemin'den Bir Yasemin'in Sesi*. İstanbul: Uğur Tuna Yayınları.
- Šiljak-Jesenković, Amina (2003). *Nad turskim i bosanskim frazikonom: semantički, sintaktički, lingvostilistički i sociolingvistički aspekt*. Sarajevo: Orijentalni institut.
- Tahir, Kemal (2005). *Esir Şehrin İnsanları*. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Türkali, Vedat (1999). *Güven*. İstanbul: Everest Yayınları.
- Yılmaz, Salih (2021). *Manzalar Türkiye: Hikâyeler*. İstanbul: Tilki Kitap.

Internetska stranica

<https://www.dersimiz.com/deyimler-sozlugu/>

Original research paper

**ON THE GRAMMATICAL STRUCTURE OF NOMINAL
SOMATIC PHRASEMES IN MODERN TURKISH
LANGUAGE**

Edina Solak, PhD

Mirza Bašić, PhD

Selma Čusto, MA

Abstract

The correct comprehension and understanding of the grammatical structure of phrasemes is a complex issue imposed on non-native speakers of the Turkish language who study grammatical structures of modern Turkish language. The aim of this paper is to analyze the grammatical structure of nominal somatic phrasemes in modern Turkish language. The analysis is based on concrete (con)textual examples from literary works written in Turkish. The analysis also covers the semantically similar syntactic structures in the Bosnian language. Such an analysis should contribute to easier and better comprehension and understanding of the grammatical structure of the Turkish language. Furthermore, the results obtained from the analysis should contribute to phraseological research and contrastive analysis of Turkish and Bosnian language.

Ključne riječi: Turkish language, Bosnian language, grammatical structure, phrasemes, nominal somatic phrasemes.

أ. د. أدينا سولاك، كلية الآداب- جامعة زنييتسا
د. ميرزا باشتش، كلية الآداب- جامعة زنييتسا
م. سلمى تشوستو، المركز الثقافي التركي "يونس أمره" في موستار

البنية النحوية للتعبير الاسمية الاصطلاحية في اللغة التركية المعاصرة

الملخص

تعد المعرفة الصحيحة والفهم للبنية النحوية للتعبير اللغوية سؤالاً معقداً لغير الناطقين باللغة التركية الذين يدرسون التركيب النحوي للغة التركية المعاصرة. ويهدف هذا البحث إلى تحليل البنية النحوية للعبارة الاصطلاحية الاسمية في اللغة التركية المعاصرة. يعتمد التحليل على أمثلة نصية ملموسة من نصوص أدبية مكتوبة باللغة التركية. وبالإضافة إلى هذا يحاول التحليل البحث في التراكيب النحوية المتشابهة من الناحية المعنوية في اللغة البوسنية. ومن المفترض أن يساهم هذا التحليل إلى معرفة وفهم أفضل وأسهل للبنية النحوية للغة التركية. وبالإضافة إلى ذلك، ستسهم النتائج التي تم الحصول عليها في التحليل إلى دراسة التعبيرات والمتلازمات اللغوية وإلى التحليل المقارن للغة التركية واللغة البوسنية.

الكلمات المفتاحية: اللغة التركية، اللغة البوسنية، التركيب النحوي، التعبير، التعبير الاصطلاحية الاسمية.